

Çeşitli Yönleriyle
KERBELA
(Tarih Bilimleri)

I. Cilt

EDITÖR
Doç. Dr. Alim YILDIZ

T.C. BAŞBAKANLIK
TANITMA FONU

KÜLTÜR ve TURİZM
BAKANLIĞI

SIVAS - 2010

Şİİ-İMAMİ KAYNAKLARDA KERBELÂ'NIN MENKÂBEVİ ANLATIMI

Metin Bozan

Giriş

İslam Tarihinin erken döneminde vuku bulan birtakım olaylar, Müslümanların belleğinde derin tesirler bırakmıştır. Kerbelâ da bu önemli hadiselerden birisidir. Hz. Hüseyin'in hazin bir şekilde katledilmesi, Müslümanlar arasında derin bir etki yaratmış ve günümüze kadar süren matemlerin yaşanmasına sebep olmuştur. Tüm Müslümanları derinden etkilemesine karşın Kerbelâ, Şîî çevrelerde bundan daha fazla bir şeyler ifade etmektedir. Hz. Peygamber'in torununun şehit edilişi, Ehl-i Beyt'in uğradığı haksızlıkların sembolü olmuş, onun soyu eksenli bir söylemin gelişmesi üzerinde büyük etki yaratmıştır. Kuşkusuz Kerbelâ'nın etraflıca tetkiki İmamiyye Şiası'nın algısını anlayabilmek açısından çok önemlidir. Ancak bu önemli ve zor çalışma bir tebliğin sınırını aşacak boyuttadır. Biz bu tebliğimizde buna bir basamak teşkil etmesi amacıyla İmamiyye Şiası'nın temel kaynaklarındaki Kerbelâ ile ilgili menKâbevi rivayetler üzerinde durmaya çalışacağız. Esas aldığımız kaynaklar klasik Şîî kaynaklardır. Ancak ağırlıklı olarak Tabersî, Keşşî, İbn Kûlûye ve kendisinden önceki Şîî kaynakları cemedan Meclisî'nin eserlerine dayanacağız.

I. Şii Kaynaklarda Hz. Hüseyin'in Tarihi Kişiliğine Genel Bir Bakış

Şii-İmami kaynaklar tetkik edildiğinde (tıpkı genel İslam kaynaklarında olduğu gibi) Hz. Hüseyin'in hayatı neredeyse Kerbelâ hadisesi ile başlatılmaktadır, denilebilir.¹ Bu muhtemelen kimi tarihi şahsiyetlerin hayatındaki dönüm noktası sayılabilecek hadiselerin onun hayatının geriye kalan kısmının ihmal edilmesine sebep oluşu ile açıklanabilir. Bilindiği gibi Hz. Ali'nin vefatının akabinde Hz. Hasan, Muaviye ile bir anlaşma imzalamış; Hz. Hüseyin, bundan pek hoşlanmasa da anlaşmaya sadık kalmıştır. Nitekim, Hz.

¹ Hz. Hüseyin'in babasının vefatına kadar tezimiz açısından kayda değer bir faaliyetine rastlanmamaktadır.

Hasan vefat ettiğinde Irak'taki Şia, Hz. Hüseyin'e yazıp Muaviye'yi iktidardan indirmesini talep ettiklerinde o, kendisi ile Muaviye arasında bir anlaşma olduğunu ve bunu bozamayacağını söylemiştir.² Ancak Muaviye'nin iktidarı Yezid'e devretmesini ise kabul edilemez bulmuştur.³ Bu nedenledir ki, ona biat etmeyerek Mekke'ye gitmiştir.⁴ Hz. Hüseyin'in Mekke'ye geçtiğini duyan Kufeliler, girişecekleri isyan hareketine liderlik etmesi için Hz. Hüseyin'i şehirlerine davet etmişlerdir.⁵ Hz. Hüseyin de bu çağrıya uymuş,⁶ Kufe'deki durumu tetkik etmesi ve kendi adına biat alması maksadıyla amca oğlu Müslim b. Akil'i Kufe'ye göndermiştir. Onun verdiği olumlu rapor üzerine de Emevî iktidarına başkaldırmak maksadıyla yola çıkmıştır.⁷ Fakat Kufe'de durum değişmiş ve şartlar aleyhe dönmüştür.⁸ Gelişmelerden habersiz olan Hz. Hüseyin,⁹ Kûfe'ye yaklaştığında durumun vahametini anlamış; dönmek istemiş;¹⁰ fakat Kûfe valisi Ubeydullah b. Ziyad'ın adamları, aldıkları talimat gereği geri dönmesine izin vermemişlerdir. Kerbelâ'da konaklamak zorunda kalan Hz. Hüseyin, burada az sayıdaki askeriyle Ömer b. Sa'd komutasındaki kuvvetlerle çarpışmıştır.¹¹ İslâm Tarihinin en dramatik ve bir o kadar da iz bırakan bu çatışmasında Hz. Hüseyin ve az sayıdaki taraftarı şehit edilmişlerdir.¹²

² Müfid, Ebû Abdillâh Muhammed b. Muhammed b. Nu'mân el-'Abkarî el-Bağdâdî (413/1022), *el-İrşâd fî Ma'rifeti Hucecillâhi ale'l-İbâd*, thk. Muessesetu Al-i Beyt, Beyrut 1993, II, 32; Meclisî, Muhammed Bâkır (1110/1697), *Bihâru'l-Envâr*, thk. Lecnetun min Ulemâ, Beyrut 1992, XLIV, 324.

³ 60 yılı recep ayında Muaviye öldüğünde Yezid, Velid b. Utbe'ye yazarak biat almasını emreder. Bkz. Müfid, *İrşâd*, II, 32; Meclisî, XLIV, 324.

⁴ Ebû Mihnef, Lut b. Yahyâ (150/767), *Maktelu Hüseyin ve Masrau Ehl-i Beytihi*, Bağdâd 1977, s. 14; İbn Kuteybe, Ebî Muhammed Abdullah b. Müslim ed-Dineverî (276/889), *el-İmâme ve's-Siyâse* (İbn Kuteybe'ye nispet edilir), Beyrut 1997, s. 182; Mes'ûdî, Ebi'l-Hasan Ali b. Hüseyin (345/956), *Murûcu'z-Zeheb ve Me'âdinu'l-Cevher*, thk. Saîd Muhammed el-Lehhâm, Beyrut 1997, III, 65; Müfid, *İrşâd*, II, 33.

⁵ Ebu Mihnef, s. 17 vd.; Ya'kûbî, Ahmed b. Ebî Ya'kûb b. Ca'fer b. Vehb (292/905), *Târihu'l-Ya'kûbî*, Beyrut trz. II, 241-2.

⁶ İbn Kuteybe, s. 182.

⁷ İbn Kuteybe, s. 182.

⁸ Ebu Mihnef, s. 34; Ya'kûbî, II, 243; Mes'ûdî, III, 70; Müfid, *İrşâd*, II, 31.

⁹ Ebu Mihnef, s. 38; Mes'ûdî, III, 71; Müfid, *İrşâd*, II, 70.

¹⁰ İbn Kuteybe, s. 184; Mes'ûdî, III, 71.

¹¹ Rivayetlere göre aktardığına göre 70 civarı bir sayıya karşılık (Bkz. Ebû Mihnef, s. 40; Ya'kûbî, II, 245). Ömer b. Sa'd komutasındaki ordu 4 bin kişidir. Bkz. Ya'kûbî, II, 245.

¹² İbn Kuteybe, s. 184.

Şii-İmami kaynaklar tetkik edildiğinde tarihi seyrin klasik İslam tarihi kaynaklarına uyumlu olarak büyük ölçüde yukarıdaki şekilde aktarıldığı görülecektir. Hz. Hüseyin'in (Allah tarafından görevlendirilmiş bir imam değil de) sıradan bir beşer gibi, iktidarı kabul edilemez bulup ona biat etmekten kaçınarak Emevîler'in hakimiyetine son vermeyi amaçlayan bir faaliyete girişmiştir.¹³ Ancak Kufeliler'in biatlerini bozmaları onun tüm hesaplarını alt üst etmiştir.

II. İmami Kaynaklarda Kerbelâ'nın MenKâbevi Anlatımı

Hız. Peygamber'in torunu olduğu için ayrıcalıklı bir konuma yerleştirilen Hz. Hüseyin'in, orantılı olmayan şartlarda savaşa sürüklenmesi, kafilesinin susuzluğa mahkum edilmesi ve hazin bir şekilde katledilmesi genelde Müslümanlar, özelde ise Şii çevrelerde hadisenin derin izler bırakmasına sebep olmuştur. Zihinsel travmalara yol açan bu izler, hadisenin kimi zaman gerçekliğinin çok ötesine taşınarak menKâbevileştirilmesine sebep olmuştur.

A. Hz. Hüseyin'in Şehadetinin Takdiri ve Bunun Önceden Bilinmesi

Söz konusu menKâbevi anlatımın Şii kaynaklardaki ilk tezahürleri bu olayın ilahi bir plan çerçevesinde hazırlandığı ve bunun önceden bilindiğine dair olanlarıdır. Buna göre aslında Hz. Hüseyin, bu acı gerçeği yaşayacağını önceden bilmektedir. Biraz da nas ve tayin ile atanmış imamların gaybı bilmeleri ile alakalı olarak geliştirilen bu fikre göre o, kendisine daha önceden çizilen bir plan dahilinde Irak'a gidip orada şehit düşmüştür.

Şii kaynaklara göre Şehit olacağına dair ilk bilgi daha o, Medine'den ayrılmadan ortaya çıkmıştır. Yezid'e zorla biat etmek durumu ile karşı karşıya kalan Hz. Hüseyin, Medine'yi terk etmeye karar verdiğinde, ayrılmadan önce Hz. Peygamber'in kabrine gidip vedalaşmak istemiş; bu çerçevede gece gizlice Hz. Peygamber'in kabrine gitmiştir. Oraya vardığında ise kabirden bir nur yükseldiğini görüp geri dönmek zorunda kalmıştır. Ertesi gün tekrar kabre gitmiş; bu defa orada namaz kılmış, kıldığı namaz esnasında secde halinde iken uyuyakalmış ve rüyasında Hz. Peygamber'i görmüştür. Hz. Peygamber, onu kucağına bastırmış ve gözlerinden öpmüştür. Ardından da ümmetinden bazı

¹³ Meclisî, XLV, 332-33.

kimseler tarafından öldürüleceğini kendisine bildirmiştir. Rivayetin devamında Hz. Peygamber, başka haberler de vermektedir. Buna göre Hüseyin'in şehit olan babası Hz. Ali, annesi Fatıma ve kardeşi Hasan kendisini özlemle beklemektedir. Hüseyin'in cennetteki makamı ise sadece şehitlerin ulaşabildiği bir makamdır. Hz. Hüseyin, uykusundan ağlayarak uyanmış, gidip akrabalarına durumu aktarmış ve ailesi ile birlikte Medine'den ayrılmıştır.¹⁴

Hz. Hüseyin'in şehit edileceğini önceden bildiğine dair bir diğer rivayete göre ise, Kufe yolunda melekler gelip kabrinin nerede olmasını sorduklarında o, Kerbelâ'yı tercih ettiğini söylemiştir. Melekler kendisine eşlik edip düşmana karşı korumak istemişlerse de Hüseyin, bunu kabul etmemiştir.¹⁵ Diğer bir rivayette ise bir cin gelip dilemesi halinde düşmanlarını perişan edebileceklerini söylemiş, ancak o, bunu da kabul etmeyerek kendisine yazılan kadere göre hareket edeceğini belirtmiştir.¹⁶

Yukarıdaki rivayetlerden sanki Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'ya hareketinden hemen önce şehit edileceği öğrenildiğine vurgu yapılmasına rağmen bazı rivayette bunun daha önceden bilindiği aktarılmaktadır.

Bu rivayetlerden birisinde muhatap Hz. Peygamber'in eşlerinden Ümmü Seleme'dir. Hz. Hüseyin, yola çıkmadan önce vedalaşmak üzere Ümmü Seleme'ye uğramıştır. Vedalaşma esnasında Ümmü Seleme, Irak'a gitmesinden dolayı üzülmemesi gerektiğini; zira Hz. Peygamber'in bunu önceden haber verdiğini söylemiştir.¹⁷ Bundan dolayıdır ki, Hz. Hüseyin'in Kerbelâya yolculuk ettiği zaman onun akibetini bilen Ümmü seleme, üzülmemekte ve kara haberi beklemektedir.¹⁸

Şii kaynaklarda aktarılan yukarıdaki rivayetten Ümmü Seleme'nin bu husustaki bilgisinin Hz. Peygamber dönemine dayandığı anlaşılmaktadır. Bu defa Hz. Peygamber, bu bilgiyi ne zaman öğrenmiş ve çevresindekilere ne zaman bildirmiştir, sorusu akla gelmektedir. Kimi rivayetlere göre daha Hz. Hüseyin

¹⁴ Sadûk, Muhammed b. Ali b. Hüseyin Ebî Ca'fer İbn Bâbeveyh el-Kummî (381/991), *Emâli*, byy, 1362, s. 152-53; Meclisî, XLIV, 312, 327-28.

¹⁵ Meclisî, XLIV, 330.

¹⁶ Meclisî, XLIV, 329-32.

¹⁷ Tabersî, Ebû Mansûr Ahmed b. Ali b. Ebî Tâlib (VI/XII asır)), *el-İhticâc*, thk. Seyyid Muhammed Bâkır el-Müsevî, Meşhed 1981, s. 73; Tûsî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Hasan (460/1067), *Emâli*, Kum 1414, s. 314; Kutbuddin er-Râvendî (573/1177), *el-Harâyiç ve'l-Cerâyiç*, Kum 1409, I, 253; Meclisî, XLIV, 239, 232-33.

¹⁸ Tabersî, s. 73; Tûsî, *Emâli*, s. 314; Meclisî, XLIV, 239.

doğmadan Hz. Peygamber, onun şehit edileceğini bilmektedir. Bu rivayetlerden birisine göre Hz. Peygamber, Mirac'ta cennete uğradığında hiç görmediği kadar büyük bir elma görmüş; elma bölündüğünde ise içinden bir huri çıkmıştır. Hz. Peygamber, Huriye kimin için yaratıldığını sorduğunda Huri, ağlayıp mazlum olarak öldürülen torunu Hz. Hüseyin'i beklediğini söylemiştir.¹⁹

Bir başka rivayette de feyad-ı figan içinde ağlayarak yeryüzüne gelen Cebrail, Hz. Peygamber'i ziyaret edip ona bir miktar toprak getirmiştir. Hz. Peygamber, toprağın ne olduğunu sorduğunda ise o, toprağın şehit torununun türbesinin toprağı olduğunu söylemiştir.²⁰

Bazı rivayetlerde ise Hz. Peygamber'in Hz. Hüseyin'in şehit olacağına dair bilgisi onun doğumu esnasında olacaktır. Söz konusu rivayetlere göre Cebrail, Hz. Hüseyin'in doğumu sırasında gelmiş ve kırmızı toprağı vermiş ve onun şehit olacağını bildirmiştir.²¹ Başka rivayetlerde ise Hz. Hüseyin doğduğunda Hz. Peygamber, başta Hz. Fatıma olmak üzere çevresindekilere, onu Beni Ümeyye'den kafir ve asi bir grubun öldüreceğini duyurmuştur.²²

Bir grup rivayette ise Hz. Hüseyin'in çocukluğuna işaret edilmektedir. Bu rivayetlerden birisinde Hz. Hüseyin annesinin kucağında iken Hz. Peygamber, onu almış ve "Allah katillerine lanet etsin, Allah seni asanlara lanet etsin" diye beddualarda bulunmuştur. Bunu duyan Fatıma, ne olacağını sormuş; bunun üzerine Hz. Peygamber, kendilerinden sonra vuku bulacak eza, zulüm ve Allah'a karşı asi olacıklardan bahsetmiştir. Buna göre kendisini öldürmek isteyen bir topluluk tarafından Hz. Hüseyin'in etrafı sarılacaktır. Hz. Peygamber, "onun hicret yolunu, savaşağı yeri ve türbesini görür gibiyim", demiştir. Fatıma neresi olduğunu sorduğunda ise orasının Kerb ve Bela yurdu olan Kerbelâ olduğunu söylemiştir.²³

¹⁹ Meclisî, XLIV, 241.

²⁰ İbn Kûlûye el-Kummî, *Kâmilu'z-Ziyârât*, Nef 1356, s. 61; Hurru'l-Âmilî (1104/...), *Vesâilu'ş-Şîa*, Kum 1409, XIV, 524; Meclisî, XLIV, 237.

²¹ Müfid, *İrşâd*, II, 129.

²² Meclisî, XLIV, 251, 261.

²³ Furât b. İbrahim el-Kûfî (III/IX. asır), *et-Tefsîr*, byy. 1410, I, 171. Bir diğer rivayette ise Hz. Peygamber, Hz. Hüseyin ile oynamaktadır. Etraftakiler, onu çok sevdiğini ifade edince, bunu teyid eden Hz. Peygamber, ardından onun şehit olacağını, o zamana kadar yaşayanların ona yardım etmesini istemiştir. Orada bulunanlardan Enes, o zamana kadar yaşamış, Hz. Hüseyin'e destek vermiş ve onunla birlikte şehit olmuştur. Meclisî, XLIV, 247.

Kimi rivayetlerde ise zaman ve mekân boyutunun aşıldığı görülmektedir. Bu tür rivayetlerin bir örneği yukarıda zikredilen Cebrail'in, Hz. Hüseyin'in doğumu esnasında gelip Hz. Peygamber'e kırmızı toprağı vermesi ve Hz. Hüseyin'in şehit olacağını bildirmesi ile ilgili rivayetin genişletilmiş halidir.²⁴ Söz konusu rivayette Cebrail, Hz. Hüseyin'in şehit olacağı yeri Hz. Peygamber'e göstermek maksadıyla aradaki mekânları aşarak Kerbelâ'yı Medine'nin kenarına getirmiştir. Cebrail Kerbelâ'yı Medine'ye yaklaştırdıktan sonra kanatları ile oradan toprak alıp Hz. Peygamber'e vermiş; bunun üzerine Hz. Peygamber, "ne mutlu bu toprağa, ne mutlu burada ölecekler" demiştir.²⁵

Zaman ve mekân boyutunun aşıldığı bir başka rivayet ise Hz. Peygamber'in isra yoluyla Kerbelâ'ya gidip o toprağı bizzat kendisinin alışı ile ilgilidir. Bu rivayete göre Hz. Peygamber, evinden çıkar ve uzun bir süre ortalıkta görünmez. Döndüğünde ise toz toprak içerisinde. Kendisinden toz toprak içinde kalışının sebebi sorulduğunda Hz. Peygamber, kendisinin İsrâ/gece yolculuğuyla Irak'ta adı Kerbelâ olan bir yere götürüldüğünü, orada Hz. Hüseyin'in şehit edileceği, çocuklarından ve ailesinden bazılarının öldürüleceği yeri gördüğünü ifade etmektedir. Ardından da onların taze kanı ile bezenmiş bir şeyi beraberinde getirmiştir. Ravi olarak takdim edilen Ümmü Seleme, Hz. Peygamber'in o nesneyi kendisine verdiğini, kendisinden onu saklamasını istediğini söylemiştir. Ümmü Seleme de Hz. Peygamber'in getirdiği kırmızı toprağa benzeyen bu şeyi saklamıştır.²⁶ Diğer bir kısım rivayette ise ek olarak Hz. Peygamber, Ümmü Seleme'ye o toprağın kanlandığını gördüğünde Hz. Hüseyin'in şehit olacağını söylemiş; gerçekten de Hz. Hüseyin'in şehadeti esnasında Ümmü Seleme toprağın kanlandığını görmüştür.²⁷

Şii kaynaklara göre Hz. Ali de Hz. Hüseyin'in şehit edileceğini bilmektedir. Nitekim gayb hakkında her türlü bilgiye sahip olduğuna inanılan Hz. Ali, bir gün sahabeye gelmiş ve "gelecek hakkında istediğiniz şeyi sorabilirsiniz", demiştir. Bunun üzerine daha sonraları Hz. Hüseyin'i şehit edecek olan Ömer'in babası Sad b. Ebi Vakkas kalkıp saçım ve sakalımda kaç kıl var diye sormuştur. O da

²⁴ Müfid, *İrşâd*, II, 129.

²⁵ İbn Kûlüye, s. 60.

²⁶ Müfid, *İrşâd*, II, 130. Benzer rivayetler için bkz. Tabersî, s. 73; Tûsî, *Emâli*, s. 314; Meclisî, XLIV, 239.

²⁷ Tabersî, s. 73; Tûsî, *Emâli*, s. 314; Meclisî, XLIV, 239.

Hız. Peygamber'den aldığım bilgiye göre senin her bir kılında bir şeytan oturmaktadır. Evinden birisi benim oğlumu öldürecektir, demiştir.²⁸ Yine bir gün birisi gelip Halid b. Arfata adlı şahsın öldüğünü bildirince Hz. Ali, onun ölmediğini söylemiştir. Haberi getiren şahıs bunda ısrar edince Hz. Ali, onun ölmediğini ve Hz. Hüseyin'i katledecek ordunun başında olacağını söylemiştir. Durum gerçekten de Hz. Ali'nin dediği gibi çıkmıştır.²⁹ Hz. Ali'nin, Hz. Hüseyin'in katillerini ilan eden bir rivayetinde ise Ebu Süfyan ailesine işaret etmektedir. Buna göre Ebu Süfyan ailesinden şeytanın hizbi, kafirlerin dostu, bir grup onu şehit edecektir.³⁰

Hız. Ali'nin, Kerbelâ ile ilgili bilgisine dair, sıkça zikredilen bir rivayet grubu da onun Sıffin savaşı esnasında³¹ Kerbelâ'ya yaptığı ziyaret ile ilgilidir. Bu rivayet grubuna göre Hz. Ali, Kerbelâ'dan geçerken³² veya Kerbelâ'ya yaptığı bir ziyaret esnasında³³ hüzünlenmiş ve gözyaşları akmıştır.³⁴ Bunun sebebi sorulduğunda ise orasının Kerbelâ olduğunu,³⁵ orada hesapsız cennete girecek bir topluluğun öldürüleceğini söylemiştir.³⁶ Söz konusu rivayetlerin çoğunluğunda isim zikredilmemektedir. Kimi rivayetlerde ise Hz. Hüseyin'in adı açıkça geçmektedir.³⁷ Diğer bir grup rivayette ise Hz. Ali, Hz. Hüseyin'in kamp yerini, şehit edilecekleri yerleri ve etrafındakileri tek tek göstermiştir.³⁸

B. Önceki Din ve Peygamberlerin Bilgisi

Hız. Hüseyin'in katledileceği bilgisinin çok öncelere dayandığı tezi süreç içerisinde diğer ilahi dinleri de içine alacak şekilde genişletilmiştir. Söz gelimi Yahudi iken Müslüman olan Kab b. Ahbar, bir cemaat ile sohbet ederken söz arasında kendi kitaplarında "Hz. Peygamber'in neslinden bir adamın

²⁸ Meclisî, XLIV, 256.

²⁹ Meclisî, XLIV, 259.

³⁰ Meclisî, XLIV, 255.

³¹ Meclisî, XLIV, 255-56

³² Keşşî, Muhammed b. Ömer (IV/X. asrın ortaları), *İhtiyâru Ma'rifeti'r-Ricâl*, tsh. ve tlk. Mirâbâd el-Esterâbâdî, thk. Mehdî er-Recâî, Kum 1404, s. 19.

³³ Nasr b. Muzâhim el-Minkarî, (212/827), *Vak'atu's-Sıffin*, thk. Abdüsselâm Hârûn, Kum 1403, s. 141; Sadûk, *Emâlî*, s. 136; Müfid, *İrşâd*, I, 332.

³⁴ İbn Kûlûye, s. 269.

³⁵ Keşşî, s. 19.

³⁶ Nasr b. Muzâhim, *Vak'atu Sıffin*, Kum 1403, s. 141; Sadûk, *Emâlî*, s. 136; Müfid, *İrşâd*, I, 332.

³⁷ Keşşî, s. 19; Meclisî, XLIV, 255-56.

³⁸ Keşşî, s. 19.

öldürüleceğini; onun ve beraberindekilerin direkt cennete gideceğini yazdığını”, söylemiştir. Ka’b bu sözünü henüz tamamlamışken oradan Hz. Hasan geçmiş; oturanlar “Hasan mı?” diye sorduklarında Ka’b olumsuz cevap vermiş; Hz. Hüseyin geçtiğinde ise “evet” cevabını vermiştir.³⁹

Hz. Hüseyin’in öldürüleceğinin Hıristiyan kaynaklarındaki referanslarına işaret eden bir rivayete göre ise Rum diyarında fetih sırasında bir kiliseye gidenler, orada Hz. Hüseyin’in şehit edileceğine dair “bir topluluk ki Hz. Hüseyin’i öldürüp dedesinden şefaathetmeyi mi umuyorlar” şeklinde Rumca bir yazı görmüşlerdir.⁴⁰ Benzer bir rivayette ise Hıristiyanların seçkinlerinden yaşlı birisi, atalarının Rum diyarında toprağı kazdıklarında bir taş çıktığını ve taşın üzerinde “bir topluluk ki Hüseyin’i öldürüp dedesinden şefaathetmeyi mi umuyorlar” şeklinde bir yazı gördüklerini aktarmıştır. Yaşlı Hıristiyan bu hadisenin Hz. Muhammed’in gelişinden üç yüz yıl önce gerçekleştiğini ifade etmiştir.⁴¹ Yukarıdaki rivayetten ilhamla mucize içeren bir rivayet de kilise ile ilişkilendirilerek aktarılmaktadır. Buna göre Hz. Hüseyin’in başını Şam’a götüren kafileden birisinin Kâbe’de yakarışı esnasında söyledikleri dikkat çekmektedir. Rivayette, Kâbe’de “ne olur beni affet” deyip sonra da “biliyorum ki, affetmeyeceksin” diye Allah’a yakaran bir şahsa suç sorulduğunda o, suçunu zikretmektedir. Buna göre söz konusu şahıs, Hz. Hüseyin’in kesik başını Şam’da bulunan Yezid’e götürmek üzere görevlendirilen kırk kişilik kafileden birisidir. Yolda ilk mola yerleri bir Hıristiyan kilisesidir. Mola verdiklerinde Hz. Hüseyin’in mübarek başları bir mızrağın ucuna takılıdır. Yiyeceklerini yemeye başladıklarında Kilise’nin duvarına mucizevi bir şekilde bir el, demirden bir kalem ve kandan oluşan bir mürekkeble “bir topluluk ki Hüseyin’i öldürüp dedesinden şefaathetmeyi mi umuyorlar” diye yazar. Kimisi bu ele müdahale etmek isterse de el kaybolur.⁴²

Hz. Hüseyin’in katlinin çok öncelerden bilindiğini ifade eden rivayetler sadece dinler ile ilişkilendirilmemiş olayın içine Peygamberler de dahil edilmiştir. Buna göre Hz. Hüseyin’in Kerbelâ’da katledileceğinden tüm

³⁹ Meclisî, XLIV, 224.

⁴⁰ Meclisî, XLIV, 224.

⁴¹ Meclisî, XLV, 225.

⁴² Meclisî, XLIV, 224

peygamberler haberdardır. Bu bilgi, tüm peygamberlerin Kerbelâ'dan geçişleri ve burada Hüseyin'in katledileceğini öğrenmeleri şeklinde aktarılmaktadır.⁴³

Kerbelâ'yı ziyaret eden peygamberlerin ilki, aynı zamanda ilk insan olan Hz. Âdem'dir. Buna göre Hz. Âdem, Hz. Havva'yı ararken Kerbelâ'dan geçer. Burada kalbi daralır. Ayaklarından kanlar akar. Bunun sebebini bilmemektedir. Orada semaya yönelip "ey rabbim benden başka bir günah daha mı sadır oldu da, beni bununla cezalandırdın" diye sorar. Allah, kendisinin bir kusuru olmadığını, kendi neslinden gelen Hz. Hüseyin'in burada öldürüleceğini bildirir. Hz. Âdem'in kanının akması ise Hz. Hüseyin'in kanına muvafakaten olmasından dolayıdır.⁴⁴ Başka bir rivayette ise Hz. Âdem Kerbelâ'yı daha arştayken bilmektedir. Rivayete göre "Âdem (vahiy yoluyla) Rabbinden birtakım kelimeler aldı"⁴⁵ ayetinde zikredilenler beş kişidir. Bunlar arşın tavanında yazılı Hz. Peygamber, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'dir. Âdem bu beş kişinin ismini okur. Sıra Hz. Hüseyin'in ismine gelince içi daralır, gözyaşları akar. Bu daralmanın hikmetini Cebrail ona açıklar. Buna göre Hz. Hüseyin, gurbet ellerinde yalnız ve susamış bir halde şehit edilecektir.⁴⁶

Hz. Nuh da tufan esnasında Kerbelâ'dan geçerken gemisi sarsılır; yeryüzü onu kendisine doğru çeker, boğulmaktan korkan Nuh, rabbine yalvarır. Tüm dünyayı gezdiğini, Kerbelâ'daki gibi bir durum ile karşılaşmadığını söyler. Bunun üzerine Cebrail nazil olup ona, burada son peygamber Muhammed'in torunu ve Hatemu'l-Evsiya'nın oğlu Hz. Hüseyin'in katledileceğini söyler. Hz. Nuh da katillerine lanet eder ve oradan Cudi dağına geçer.⁴⁷

Hz. İbrahim ise Kerbelâ'dan atlı olarak geçmektedir. Geçışı esnasında atı tökezler. O da düşüp başını yarar. Başından kanlar akar. İstiğfarda bulunup kendisine ne olduğunu Rabbine sorar. Cebrail gelip ona bir günahı olmadığını, o topraklarda Hatemu'l-Enbiya Hz. Muhammed'in torunu ve Hatemu'l-Evsiya'nın oğlu Hz. Hüseyin'in kanının akacağını, kendisinin kanının da onun kanına muvafakaten akıtıldığını söyler.⁴⁸ Hz. İbrahim ile ilgili bir başka rivayette ise Hz. İsmail ile Hz. Hüseyin karşılaştırılmaktadır. Buna göre Hz. İbrahim, oğlunu

⁴³ İbn Kûlûye, s. 67.

⁴⁴ Meclisî, XLIV, 242-43.

⁴⁵ 2. Bakara, 37.

⁴⁶ Meclisî, XLIV, 245.

⁴⁷ Meclisî, XLIV, 243.

⁴⁸ Meclisî, XLIV, 243.

Allah'a adamaya gittiğinde Allah, ondan oğlu ile Hz. Hüseyin'i karşılaştırmasını ister. Hitapta kendi eliyle kurban edeceği İsmail'in mi yoksa Hz. Muhammed'in düşmanların eliyle zülmen kurban edilen torununun mu kendisine daha fazla acı verdiği sorulmaktadır. Hz. İbrahim, verdiği cevapta, düşman eliyle kurban edilecek olan Hz. Hüseyin'in durumunun kendi oğlu İsmail'den daha fazla acılı olduğunu söylemektedir.⁴⁹

Hız. İsmail ile ilgili rivayette ise Hz. İsmail ve Fırat nehri kenarında otlayan koyunları ile ilgilidir. Fırat'ın kenarında otlanan koyunlar bir süreden sonra Fırat'ın suyundan içmemektedirler: Çoban durumu Hz. İsmail'e bildirir. O da Rabbinden bunun hikmetini sorar. Cebrail nazil olur ve Hz. İsmail'den bunun hikmetini koyunlarından sormasını ister. O da sorar. Koyunlar da gayet fasih bir dil ile orada kendi zürriyetinden Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hüseyin'in susuz bir şekilde şehit edildiğini ve bu nedenle Fırat'ın suyundan içemediklerini ifade ederler.⁵⁰

Hız. Musa da Yuşa ile beraber gezinirken Kerbelâ'ya varır. Burada ayağına batan bir şeyden dolayı ayağı kanar. Hz. Musa, hikmetini sorduğunda kendisine katliam bildirilir.⁵¹

Hız. Süleyman, halısına oturmuş havada gezinirken Kerbelâ'dan geçer. Burada rüzgar Hz. Süleyman'ı sarsar ve düşme tehlikesi geçirir. Halısından inip rüzgara sebebini sorunca katliamı öğrenir.⁵²

Hız. İsa da oradan geçerken oturup ağlar. Havariler bunun hikmetini sorduklarında ismi Ahmed olan Resul'un kuzusunun burada öldürüleceğini söyler.⁵³ Hz. İsa'ya atfedilen bir başka rivayette ise, Hz. İsa kırsalda havarileri ile birlikte yolculuk yaparken Kerbelâ'dan geçmek ister. Ancak yolu bir aslan kapatmış; geçmelerine izin vermemektedir. Hz. İsa bunun sebebini sorduğunda aslan, lanet etmeden geçmelerine izin vermeyeceğini ifade eder. Maktulün kimliğini sorduğunda Hz. Hüseyin'in cevabını alır. Hz. Hüseyin'in kim olduğunu sorduğunda ise Hz. Muhammed'in torunu ve Hz. Ali'nin oğlu olduğunu öğrenir. Katilin kim olduğunu sorduğunda ise vahşi hayvanların, sineklerin, yırtıcıların

⁴⁹ Meclisî, XLIV, 226

⁵⁰ Meclisî, XLIV, 243-44..

⁵¹ Meclisî, XLIV, 244.

⁵² Meclisî, XLIV, 244.

⁵³ Sadûk, *Kemâlu'd-Din ve Temâmu'n-Ni'me*, tsh. Ali Ekber el-Ğıffârî, Kum 1405, II, 531-32; Kutbuddin Râvendî, *el-Harâic ve'l-Cerâih*, Kum 1409, III, 1143..

lanetlediği Yezid cevabını alır. Hz. İsa da Yezid'i lanetler, havariler de "amin", derler.⁵⁴

Bu rivayetler bağlamında Şîî kaynaklar bir kritiğe tabi tutulduğunda Hz. Hüseyin'in şehadetinin kendisi, Hz. Peygamber ve Hz. Ali tarafından bilindiğine dair rivayetlerin erken dönem Şîî kaynaklarda zikredildiği görülecektir. Kadim dinler ve önceki peygamberler ile ilgili bilgiler ise daha ziyade muahhar Şîî kaynaklarda geçmemektedir. Söz gelimi ansiklopedik çalışması Bihâru'l-Envâr'da Meclisî, Hz. Hüseyin, Hz. Peygamber ve Hz. Ali'nin Kerbelâ'yı bildiğine dair rivayetlerde kendisinden önceki Şîî kaynaklara referanslarda bulunurken özellikle önceki peygamberlerin bilgisine dair olan rivayetleri kaynak göstermeden zikretmektedir. Bu da göstermektedir ki, Hz. Hüseyin'in şehadetinin önceden bilinmesi ile ilgili rivayetler zamanla üretilerek genişletilmiştir.

III. Şehadeti Esnasında Gerçekleşen Olağanüstülükler

Hiç de adil olmayan şartlarda savaşa sürüklenerek su içmekten bile mahrum edilip şehit edilen Hz. Hüseyin'in durumu, Şîî kaynaklarda tasvir edilirken vuku bulan gerçeklik ile menKâbevi boyut birbirine karışmıştır. Buna göre Hz. Hüseyin öldüğünde olay o kadar elem ve üzüntü vericidir ki, tüm insanlık, çinler, kuşlar ve hayvanlar,⁵⁵ yer ve gök⁵⁶ kısacası varlık aleminde bulunan her şey ağlamıştır.⁵⁷

Ağlayan sadece görünen alem değildir. Yedi gök ve yer içinde bulunanlar ve arasında bulunanlar da ağlamıştır.⁵⁸ Hatta yerin yedi tabakası, karalar bağlayarak kırk gün ağlamıştır.⁵⁹

Gayb aleminde de büyük bir infial olmuştur. Başta Kerbelâ'daki savaşa yetişemeyip Hz. Hüseyin'e destek veremeyen dört bin melek olmak üzere⁶⁰ tüm

⁵⁴ Meclisî, XLIV, 244.

⁵⁵ Meclisî, XLV, 205.

⁵⁶ Furât, I, 171-72; Meclisî, XLV, 202.

⁵⁷ Meclisî, XLV, 206. bu son rivayette Şam, Basra ve Hz. Osman'ın akrabaları hariç tutulmaktadır. Bkz. Meclisî, XLV, 206.

⁵⁸ Furât, I, 171-72; Meclisî, XLV, 202.

⁵⁹ Meclisî, XLV, 206.

⁶⁰ Belki de melekeler nerede idi sorusuna cevap mahiyetinde anlatılan ilginç bir rivayette, dört bin melek Hz. Hüseyin ile birlikte savaşmak için yer yüzüne gelirler kendilerine izin verilmez, izin almak için geri dönerler döndüklerinde Hz. Hüseyin öldürülmüştür. Bkz. Meclisî, XLV, 220.

melekler ağlamışlardır.⁶¹ Bazı rivayetlerde bu ağlama kırk gün olarak ifade edilirken⁶² kimi rivayetlerde bu ağlama kıyamete dek devam edecektir.⁶³ Başka bir rivayette bu meleklerden dört bininin ağlaması sabahtan akşama; diğer dört binininki ise akşamdan güneş doğuncaya kadar devam etmektedir.⁶⁴

Gayb alemiyle ilgili dikkat çekici bir diğer hadise de bir meleğin kara haberi Hz. Peygamber'e ulaştırmasıdır. Rivayete göre Hz. Peygamber'e gidip Hz. Hüseyin'in katlini haber veren melek, denizlerin meleğidir. Firdevs'ten olan bu melek denizlere inmiş, kanatlarını açmış ve "ey denizdekiler, hüznün elbiselerini giyinin. Peygamber'in yavrusu katledildi" demiştir. Sonra da gidip mezarından toprak almış kanatları ile taşıyıp semalara savurmuştur. Bu tozu hissedenden bütün melekler katillerine, destekçilerine ve onlara tabi olanlara lanet etmişlerdir.⁶⁵

Hz. Hüseyin'in şahadetinde ön plana çıkarılan bir husus da olağanüstü tabiat hadiseleridir. Buna göre gökyüzü kırmızı toprak olarak yağmış/ağlamıştır.⁶⁶ Gökyüzü bir yıl dokuz ay kan kızıla bürünmüş; güneş görülmemiştir.⁶⁷ Güneş de kırk gün kusef ve kızılığı ile ağlamıştır. Dağlar kopmuş ve yayılmış, denizler köpürmüştür⁶⁸

Hz. Hüseyin'in şahadetinde ön plana çıkarılan bir diğer husus da kan figürüdür. Öncelikle Ümmü Seleme'nin Hz. Peygamber'den alıp sakladığı Kırmızı Kerbelâ toprağı kanlanmış ve bu şekilde Ümmü Seleme, Hz. Hüseyin'in şehit edildiğini anlamıştır.⁶⁹ Hadise sadece Ümmü Seleme'nin yanında sakladığı toprak ile sınırlı değildir. O gece Kudüs ve çevresinde de her taşın, kayanın altından kaynakayan kanlar görülmüştür.⁷⁰ Bunun da ötesinde tıpkı Hz. Ali, Hz. Harun, Yuşa b. Nun, Hz. İsa'nın göğe yüceltildiği gün ve Şem'un'un ölümünde olduğu gibi, her taşın altından taze kan fişkirmiştir.⁷¹

⁶¹ Furât, I, 171-72;

⁶² Meclisî, XLV, 206.

⁶³ Zamanında yardıma gelemeyen melekler mezarının etrafında dağılıp kıyamete kadar ağlayacaklardır. Bunların başındaki meleğin adı da Mansur'dur. Bkz. Meclisî, XLV, 220.

⁶⁴ Meclisî, XLV, 223.

⁶⁵ Meclisî, XLV, 221-22.

⁶⁶ Meclisî, XLV, 211.

⁶⁷ Meclisî, XLV, 210.

⁶⁸ Meclisî, XLV, 206.

⁶⁹ Tabersî, s. 73; Tûsî, *Emâli*, s. 314; Meclisî, XLIV, 239.

⁷⁰ Meclisî, XLV, 203, 205.

⁷¹ دم عبيط bkz. Meclisî, XLV, 203.

Görülmektedir ki, Hüseyin'in şahadeti esnasında tüm kainat derinden sarsılmıştır

IV. Matem Yurdundan Kutsal Mekâna Dönüşüm

Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesinin yankısı çok güçlü olmuştur. Yaşanılan acı/felaket/katliam zamanla matemî bir yaşam tarzına dönüştürmüştür. Hadisenin etkisi sonraları büyük acılarla beslenerek daha da büyümüş ve süreç içerisinde seçilmiş travmalara dönüşmüştür. Nitekim Şîî alim Caferiyan bu gerçeğe işaret ederek, Hüseyin'in şehit edilmesinin Şia üzerinde çok derin ve köklü bir etki bıraktığını ifade etmektedir.⁷² Gerçekten de Hüseyin'in yarım kalmış teşebbüsü ve kaderi üzerinde duygu merkezli rivayetler, Şîîlik inancını besleyen Şîî farklılaşmaya ivme kazandıran bir söylem geliştirmiştir.⁷³ Söz konusu söylemin, protipi acıdır, hüzündür, matemdir ve matem üzerinden geliştirilen bir bilinçtir. Bu bağlamda Kerbelâ acının mekânı; Aşura ise kерб/ızdırab ve belanın yaşandığı kara bir zaman parçası olarak tavsif edilmektedir.⁷⁴ Nitekim olayı kozmolojik boyuta taşıyan bir rivayete göre Aşura, zulmetin yaratıldığı gündür. Buna göre "nur" ramazanın ilk gününe denk gelen bir Cuma günü yaratılmış; "zulmet" de on Muharrem'e yani Aşura gününe denk gelen bir Çarşamba yaratılmıştır.⁷⁵

Ancak süreç içerisinde yaşanılanların daha önceden tasarlanan ve yaşanılması kaçınılmaz bir şehadet olarak tavsif edilmesi ile birlikte Kur'an'a müracaat edilmiş; oradaki referansları araştırılmıştır. Buna göre Kur'an-ı Kerim'de de onun öldürüleceği haber verilmektedir. Nitekim Huruf-u Mukatta'dan olan كهيص bu hadiseye işaret etmektedir. Zira bu harfler gaybı haber veren harflerdir. Buna göre ق Kerbelâ'ya, ه tertemiz İtrenin helakına, ي Yezid'e, ع susuzluğa⁷⁶, ص ise sabra işaret etmektedir.⁷⁷

⁷² Ca'feriyan, Resûl, *el-Hayâtu'l-Fikriyye ve's-Siyâsiyye li Eimmeti Ehl-i'l-Beyt*, Beyrut 1994, I, 121.

⁷³ Krş. Kolhberg, Etan, "Şîî Hadis", çev. M. A. Büyükkara, Ekev Akademi Dergisi, II/2, 2000, 47-56, s. 47.

⁷⁴ Furât, I, 171; İbn Kûlûye, s. 68.

⁷⁵ Meclisî, XLV, 64.

⁷⁶ Burada kastedilen عطش/susamak fiilinin ilk harfi عdır.

⁷⁷ Tabersî, s. 278; Sadûk, *Kemâlu'd-Dîn*, II, 461; İbn Şehrâşûb Mâzenderânî, *Menâkibu âli Ebî Tâlib*, Kum 1379, IV, 84; Meclisî, XLIV, 223.

Hız. Hüseyin'in şehadeti ayrıca döngüsel tarihi çağrıştıran bir şekilde de karşımıza çıkmaktadır. Buna göre daha önce pek çok nebi ve vasi şehit edilmiştir. Hız. Hüseyin de bu halkanın son parçasıdır. Nitekim Hız. Ali'ye nispet edilen bir rivayette Kerbelâ çok öncelerden şehitler mekânıdır. Orada daha önce iki yüz nebi, iki yüz vasi ve iki yüz şehit/sıbt gömülüdür.⁷⁸ Kimi rivayetlerde ise bu sayı bin nebi ve bin vasiye çıkarılmaktadır.⁷⁹ Bu son rivayette onların torunlarının da yanındakiler ile birlikte şehit edildiği söylenmektedir.⁸⁰

Bütün İslam dünyası için üzüntü kaynağı olan şahadet hadisesinin Şia kaynaklarında gayb bilgisiyle taçlandırılan mistik bir anlatıma kavuşturulması, hadiseyi matemi aşan bir boyuta taşımış; zamanla hadiseye ve mekâna kutsiyet atfedilmiştir. Mekân şehitler mekânına dönüştürülmüştür. Böylece, zamanla Kerbelâ'ya matem yurdu olmaktan kaynaklanan negatif imgesi pozitifçe çevrilmiştir. Fakat Kerbelâ'nın ayrıcalığı bununla da sınırlı kalmayacaktır. Tüm mekânları aşan bir ayrıcalığa dönüştürülecektir. Öyle ki süreç içerisinde Kâbe ile de kıyaslanmaya başlanacaktır.

Kerbelâ'nın Kâbe ile kıyaslandığı alanlarından birisi tarihsel önceliktir. Buna göre Allah, Kerbelâ'yı Kâbe'den çok önceleri yaratmıştır. Hatta bazı rivayetlerde bu öncelik tarihlendirilmekte; Allah'ın, Mekke'yi harem kılmadan yirmi dört bin yıl önce⁸¹ Kerbelâ'yı güvenilir harem kıldığı ifade edilmektedir.⁸²

Kerbelâ'nın Kâbe ile kıyaslanmasının diğer bir alanı da Allah katındaki değerleridir. Bu husustaki menKâbevi bir anlatıma göre Kerbelâ fazilet açısından Kâbe'den çok üstündür. Rivayette Kâbe'nin inşa edildiği toprak böbürlenip Haremullah'ın kendisinde olması, dünyanın her yerinden insanların kendisine gelmesi nedeniyle övünmüştür. Bunun üzerine Allah Kâbe'ye vahyedip azarlamış; onu kınamış ve kendi faziletinin Kerbelâ'nın yanında deniz ile denize düşen bir iğnenin taşıdığı damla kadar olduğunu söylemiştir.⁸³

⁷⁸ Tûsî, *Tehzîbu'l-Ahkâm*, Tahran 1365, VI, 73; Hurru'l-Âmilî, XIV, 517. Önceki rivayetin devamında Hız. Hüseyin ve beraberlerindeki şehit olduğu Kerbelâ'yı kastederek Hız. Ali, ne kendilerinden önce ne de kendilerinden sonra hiç kimsenin faziletçe kendilerine ulaşamayacaklarını şehit edildiği yer demektedir. Tûsî, *Tehzîb*, VI, 73; Hurru'l-Âmilî, XIV, 517.

⁷⁹ İbn Kûlûye, s. 270.

⁸⁰ İbn Kûlûye, s. 270.

⁸¹ İbn Kûlûye, s. 268; Müfîd, *Kitâbu'l-Muzâr*, Kum 1413, s. 23; Tûsî, *Tehzîb*, VI, 72.

⁸² İbn Kûlûye, s. 267; Hurru'l-Âmilî, XIV, 514.

⁸³ İbn Kûlûye, s. 268; Hurru'l-Âmilî, XIV, 514-515.

Kerbela ile Kâbe'nin Allah tarafından sırandığına dair bir rivayet de mevcuttur. Buna göre Allah, her ikisini de sınamış ve bundan Kerbelâ başarılı çıkmıştır. Rivayete göre Allah, toprak ve suları birbirinden farklı ve üstün kılınca bunlardan bir kısmı diğerlerine karşı böbürlenmiştir. Kâbe de böbürlenendenlerdendir. Böbürlendiğinde Allah, müşrikleri onlara musallat kılmış; Zemzem'e de tuzlu su gönderip tadını bozmuştur. Oysa Kerbelâ ve Fırat'ın suyu ilk kutsal kılınan ve teberrük edilen toprak ve su olmasına rağmen, Allah kendi faziletini zikretmesini istediğinde Kerbelâ, "Allah beni mukaddes, mübarek ve şifalı kıldı. Bu tefahürü değil tevazuyu gerektiren bir şeydir. Kendimden başkasına da tefahürü gerektiren bir şey değildir", diyerek tevazusunu göstermiş; Allah da onu Hz. Hüseyin ve ashabıyla onurlandırmıştır.⁸⁴

Tüm bunların ötesinde Kerbelâ'nın Şiî algıdaki en önemli yönü aslında Hz. Hüseyin'in Allah tarafından kurban edilmesi hadisesidir. Buna göre o, tıpkı Hz. Yahya'nın kurban edilmesi gibi kurban edilmiştir.⁸⁵ Bunun bedeli olarak da Allah, kendisini yaratılmışlardan hiç kimsenin ulaşamayacağı bir dereceye ulaştırmıştır. Ona hiç kimseye nasip olmayan bir Şia vermiş; Mehdiliği onun soyundan birisine tahsis etmiş,⁸⁶ kabrini şifa veren ve duaların makbul olduğu bir ziyaretgah kılmıştır. Hatta ziyaret edilen günleri ziyaretçilerin ömründen saymamıştır.⁸⁷

Sonuç Yerine

Şii kaynaklar tetkik edildiğinde Hz. Hüseyin'in tarihsel kişiliği ve Kerbelâ'da yaşanan hadiseler ile ilgili rivayetler klasik eserlerdekinden pek farklı değildir. Ancak zamanla Şiî kaynaklarda hadise, tarihi gerçekliğinin

⁸⁴ Hurru'l-Âmilî, XIV, 516.

⁸⁵ Burada Zekeriya'nın bir çocuk istemesi ve bu çocuğun yani Hz. Yahyan'ın kral tarafından öldürülmesi ile Hz. Hüseyin arasında paralel bir bağlantı kurulması ve bu rivayette rahimde kalış sürelerinden de hareketle hem doğumda hem şehadetinde Hz. Hüseyin, Yahya ile özdeşleştirilecektir. Krş. Yasin Atlıoğlu, "Suriye'de toplum ve Semboller", www.tasam.org. Ca'fer es-Sâdık'tan aktarılan bir rivayete göre o, "*Hüseyin'in kabrini ziyaret edin o da Yahya b. Zekeriya'da olduğu gibi yer ve gök ona ağlamıştır*" buyurmuştur. Ayrıca tıpkı Hz. Yahya'nın altı aylık oluşu gibi, Hz. Ali ve Hz. Hüseyin'in de altı aylık olduğu anlatılır. Yine Yahya b. Zekeriya'nın katilinin veledi zina olması gibi, Hz. Hüseyin'in de katilinin veled-i zina olduğu söylenir. Meclisî, XLIV, 233, 302; XLV, 201-02.

⁸⁶ Meclisî, XLIV, 225.

⁸⁷ Vesâil, XIV, 423.

ötesine taşınarak menkıbevî bir formata büründürülmüştür. Kuşkusuz bunda imamet ile ilgili oluşturulan nazariyenin etkisi büyüktür. Aslında Kerbelâ imamet nazariyesinin hem besleyicisi ve hem de beslenenidir. Yani Kerbelâ hadisesi bir yandan Şiî farklılaşmaya etki eden en önemli hadiselerden birisidir. Öte yandan ise imamet nazariyesi şekillendikçe bu kurguya paralel olarak tarihi gerçekliğinin ötesine taşınarak farklılaştırılmış ve bu şekilde imamet nazariyesine uyumlu bir formata sokulmuştur. Muhtemelen bunun en önemli unsuru imamın bilgisi ile ilgili olanıdır. Zira imamın bilgisi normal bir beşerin kapasitesinin çok ötesindedir. Yani imam tüm zamanların bilgisine sahiptir. Bu durumda Hz. Hüseyin, bile bile mi ölüme gitmiştir. Bu noktada Şiî kaynaklar, imamın bilgisine uyumlu olarak Hüseyin'in öldürüleceğini bildiğini savunmaktadırlar. Buna göre yaşananlar, Hz. Âdem'den itibaren bilinmektedir. Zira Kerbelâ hadisesi binlerce yıl öncesinden takdir edilmiş; Hz. Hüseyin de önceden kurban olarak seçilmiştir. O, tıpkı daha önceleri burada şehit olan vasiler gibi şehit olacaktır.

Yukarıda zikredilen söz konusu algının akabinde süreç içerisinde Kerbelâ'nın, dünyanın en kutsal merkezlerden birisine dönüştürüldüğüne de şahit olunacaktır. Öyle ki, bu kutsallık zamanla Kâbe ile kıyaslanması boyutuna ulaşacaktır. Ancak Kerbelâ'nın Şiî algının şekillenmesinde bundan çok daha fazla bir şeyler ifade ettiği bir gerçektir. Zira süreç içerisinde Kerbelâ, Şiîlerin bilinçaltına seçilmiş ve transfer edilmiş bir travma olarak kazanacak; kendi içerisinde bütünlük oluşturan güçlü bir Şiî teolojik söylemin oluşmasına dolaylı katkıda bulunacak; diğer taraftan da Şiîlik bilincin diri tutulduğu bir ziyaretgaha dönüştürülecektir.